

- Elektronski mediji: eksperimenti sa SMS-porukama i mailovima na maternjem jeziku.
- Učešće u diskusijama na internet-forumima, blogovima, chatovima i sl. na maternjem jeziku. Pravljenje web-stranice na koju i druge osobe ili učenici drugih razreda mogu postavljati sadržaje na istom maternjem jeziku.

3. Dodatne mogućnosti oblikovanja i prezentacije tekstova

- Uz pomoć različitih medija oblikovanje tekstova u radio-drame, tonske zapise, reportaže, video-klipove, podcast, power point prezentacije itd.
- Pretvaranje u scenske forme: recitacija (pesme), pozorišni komad, skeč, ples, rap itd.

13

O radnim listovima RL 1 i 2

Cilj

Oba radna lista RL 1 i 2 su koncipirani isključivo za učenike. Vi treba da im pomožete pri pisanju tekstova i da podstičete njihovu samostalnost konkretnim predlozima i idejama. Oba radna lista su tesno vezana za strategije i metode učenja koje su đacima poznate iz redovne osnovne škole. Na taj način oni doprinose približavanju nastave maternjeg jezika i redovne nastave. Radni listovi dopunjuju didaktičke predloge predstavljene pod br. 8–12, ali ih ne zamenjuju.

Uvod: Opšte napomene

Radni listovi 1 i 2 podrazumevaju jezički nivo koji otprilike odgovara zahtevima četvrtog razreda ili višim razredima. Sa mlađim učenicima preporučljivo je raditi samo odabrane zadatke koji će prethodno biti usmeno objašnjeni. U zavisnosti od jezičke kompetencije i sposobnosti razumevanja, ovaj način rada (samo odabrani zadaci uz prethodno objašnjenje) poželjan je, makar u početnoj fazi, i sa starijim učenicima.

Prilikom predavljanja radnih listova važno je voditi računa o najvećoj mogućoj preglednosti. Učenici će u samostalnom radu umeti da koriste samo ono što su razumeli i konkretno provežbali. Nakon uvoda, učenici dobijaju kopije radnih listova na kojima i kod kuće mogu raditi. Radne listove je u nastavu bolje uvoditi u razmacima od po 2–3 sedmice, nego ih odmah sve predati učenicima.

U poglavljima ovog priručnika nalaze se konkretne i produbljene vežbe i predlozi (pre svega u br. 8–12) za većinu onoga što je na radnim listovima samo kratko predstavljeno. Upoznavanje s radnim listovima i njihovo razumevanje biće, naravno, lakše ako se ti predlozi prethodno provežbaju s učenicima.

O radnom listu RL 1 „Planiranje, sastavljanje i prerađivanje teksta – korak po korak“

Šest koraka ovog radnog lista najbolje je jednom ili više puta provežbati na nekom konkretnom pismenom zadatku. Pritom je poželjno jednom uzeti neki nefikcionalni tekst (npr. zadatak poput „Skupite informacije o nekom određenom gradu ili području (ili o nekoj ličnosti) iz naše domovine; napišite o tome tekst od oko 1 ½ strane; na kraju predstavite tekst u obliku referata od 5–10 minuta“). Drugi put se za vežbu može uzeti neka književna ili izmišljena tema („Smišljamo pesmu o našoj zemlji“, „Najluđa avantura s mog raspusta“, „Jedna lažna priča“). Važno je svaki put svaki od 6 koraka konkretno prodiskutovati i provežbati. Za to je potrebno dosta vremena, ali se isplati, jer učenici tako mnogo nauče i za kasniji rad. U jednostavnijoj varijanti moguće je u prvi mah porazgovarati samo o nazivima šest koraka, dok se o svim daljim detaljima može govoriti tokom rada na radnom listu.

O radnom listu RL 2 „Rad na prevazilaženju teškoća u pisanju“

Ovaj radni list dopunjuje RL 1. Pre nego što se listovi podele učenicima, dobro je s njima porazgovarati o teškoćama na koje nailaze prilikom pisanja i o tome kako te probleme rešavaju. Zatim se prelazi na predstavljanje radnog lista RL 2 i rad na njemu. I ovde je, naravno, najbolje ako se prvo uradi nekoliko konkretnih primera o kojima se razgovara s učenicima. To im olakšava rad i doprinosi tome da kompetentnije rade kasnije zadatke.

RL 1 Planiranje, pisanje i prerađivanje teksta – korak po korak

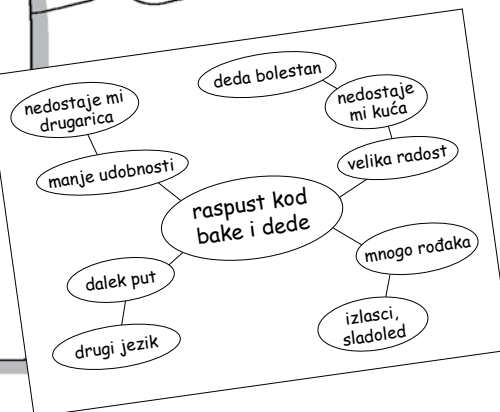
Radni list za đake

Korak 1

Nađi dobre ideje za svoju temu!

Mogućnosti:

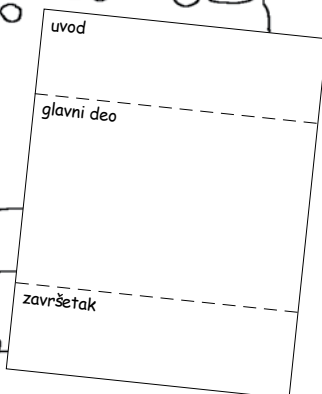
- Uzmi jedan papir ili više različitih ceduljica. Zapiši sve što ti pada na pamet u vezi s temom. Beleške možeš zapisati na jeziku redovne škole, ako ti je tako lakše.
- Ako imaš vremena, razgovaraj sa raznim ljudima o svojoj temi. Zabeleži njihove ideje.
- Napravi mind map ili cluster, ako su ti te tehnike već poznate.

Korak 2

Složi ideje, isplaniraj strukturu teksta

- Pregledaj svoje beleške ili ceduljice. Precrtaj sve ono što ti za tekst nije potrebno.
- Uzmi list papira i podeli ga na tri dela: uvod/pregled – glavni deo (najšire polje!) – kraj/zaključak.
- U svako polje zapiši ideje koje pripadaju tom delu teksta. Razmisli šta možda nedostaje i dopuni!
- Radi na ovome onoliko koliko ti je potrebno da možeš otprilike da zamisliš kako ceo tekst treba da izgleda.
- Razmisli i o tome kakav izgled i kakvu prezentaciju teksta želiš (na papiru, na računaru, ilustrovano...).

Korak 3

Napiši prvu verziju teksta (radna verzija)

- Napiši tekst.
- Pročitaj pažljivo. Je li dobro sastavljen? Želiš li neke reči, oblike ili rečenice već sada da promeniš?

Korak 4

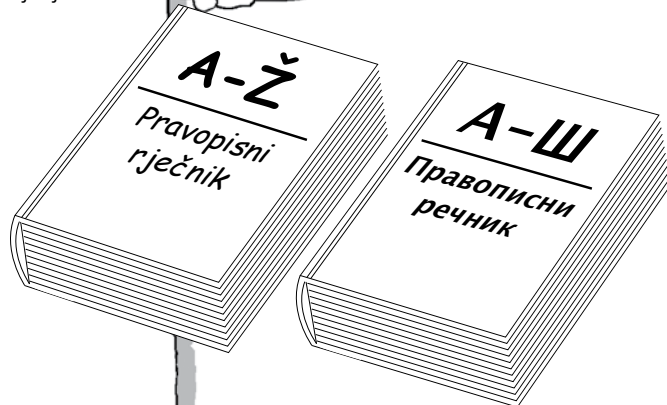
Nadi privlačan naslov i početak teksta

- Dobar naslov će kod čitalaca ili slušalaca probuditi radoznalost. „Upomoć, davim se!“, na primer, zvuči uzbudljivije nego „Moja avantura na raspustu“.
- Isto važi za prvu rečenicu ili prvi odeljak teksta: tu možeš pojačati napetost i pobuditi zainteresovanost. Kada pišeš priču, početak treba da bude napet i pun iznenađenja, a ako pišeš nefikcionalni tekst, njega treba početi jasnim informacijama.
- Kod dužih tekstova i referata važno je smisliti dobre i informativne međunaslove. Oni pomažu da se očuva preglednost teksta za čitaoce.

Korak 5

Prerada radne verzije

- Ovu etapu je najbolje uraditi udvoje ili utroje metodom pismene konferencije, tj. grupno. Tako možete jedni drugima pomoći i posavetovati se. Ali, tekst možeš i sam/sama preraditi. Neka ti pomognu sledeća pitanja koja treba sebi da postaviš:
  - Je li moj tekst u celini razumljiv i zanimljiv? Šta treba jasnije da formulišem? Šta je dobro, a šta nije dovoljno dobro? Jesam li se držao/držala teme?
  - Je li moj tekst dobro podeljen (uvod/pregled, glavni deo, kraj/zaključak), da li je njegova struktura jasna? Jesam li pisao/pisala stvari koje s temom nemaju veze?
  - Mogu li naslov teksta promeniti tako da bude još zanimljiviji i napetiji, ili informativniji?
  - Počinje li tekst jednom zanimljivom ili informativnom rečenicom, koja podstiče na dalje čitanje; da li bih to mogao/mogla da poboljšam?
  - Je li svaka rečenica razumljiva i jezički ispravna (oblici, sintaksa)? Obeleži mesta za koja nisi siguran/sigurna i porazgovaraj sa nastavnikom/nastavnicom ili nekim drugim ko o tome dovoljno zna.
  - Jesam li birao/birala jasne i precizne reči, ima li u tekstu možda suviše ponavljanja? Je li pravopis u redu (proveriti u rečniku!)?

Korak 6

Napravi konačnu verziju teksta

- Vodi računa o tome da tvoj tekst i oblikom bude privlačan za čitaoce, odnosno zanimljiv za slušaocce!
- Eksperimentiši prilikom oblikovanja teksta (dodaj slike, napravi kolaž, koristi kompjuter, napravi audio-zapis i sl.).

RL 2 Rad na prevazilaženju teškoća u pisanju

Radni list za đake

Na ovom radnom listu ćeš naći uputstva za prevazilaženje nekoliko čestih teškoća koje nastaju prilikom pisanja tekstova .

- ▶ Ako nemaš ideja o tome šta da napišeš ili imaš teškoća da dobro podeliš tekst, pogledaj radni list 1!

Problem 1

Teško mi je da pišem na maternjem jeziku

- ▶ Dok tražiš ideje i pišeš radnu verziju teksta, možeš koristiti i reči iz jezika redovne škole (npr. nemačkog), ako ti je tako lakše.
- ▶ Ako imaš teškoća u razlikovanju dijalekta od standardnog maternjeg jezika, ili si nesiguran/nesigurna u pogledu pravilnih oblika, jednostavno napiši prvu verziju onako kako umeš. Tu verziju ćeš zatim pogledati s nastavnikom/nastavnicom ili sa nekim drugim ko dobro vlada standardnim jezikom. Neka ti osoba s kojom pregledaš tekst objasni zašto neke stvari moraš ispraviti.
- ▶ Možda možeš sa nastavnikom/nastavnicom dogovoriti da napišeš samo jedan kratak, ali onoliko korektan tekst koliko možeš, ili da, recimo, ispraviš prvih pet rečenica najbolje što umeš.
- ▶ Za pitanja u vezi s pravopisom treba da koristiš rečnik na maternjem jeziku.

Problem 2

Ne mogu da smislim uzbudljiv, privlačan početak.

- ▶ Još pre nego što napišeš prvu rečenicu, tvoj tekst mora dobiti zanimljiv naslov! Referate i duže tekstove treba da podeliš međunaslovima.
- ▶ Ako pišeš nefikcionalni tekst, uvek na početak stavi kratak pregled sadržaja teksta. To čitaocima ili slušaocima pomaže da se bolje orijentišu.
- ▶ Priča, ili zapisivanje nekog doživljaja, takođe može započeti nekom vrstom pregleda: „Želim da vam ispričam kako sam jednom...“, „U mojoj priči se radi o...“.
- ▶ Priča može početi i „u sred srede“, što doprinosi napetosti. „Ležao/ležala sam na podu kao mrtav/mrtva. Šta se to dogodilo? Sećanje je polako počelo da se vraća...“.
- ▶ Postaviti pitanje čitaocima ili slušaocima na samom početku takođe može biti efektno. „Želite li saznati šta mi se dogodilo prošlog leta? Pažljivo me slušajte! Bilo je to jednog...“.

Problem 3

Ne znam šta ni kako da pišem dalje

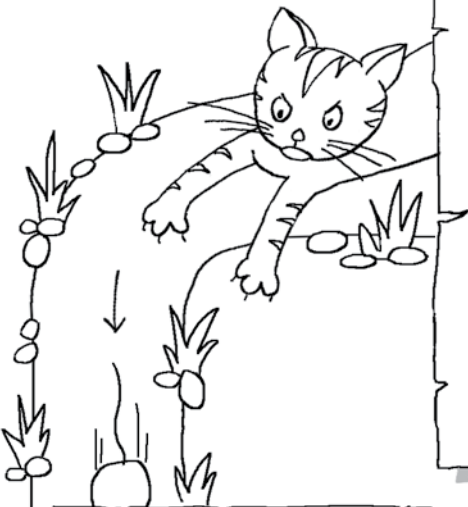
- ▶ Pročitaj ili ispričaj nekome ono što si dosad napisao/napisala. Porazgovaraj sa tom osobom o tome kako bi tekst mogao da se nastavi.
- ▶ Ako pišeš nefikcionalni tekst ili referat, razmisli o nekom novom aspektu teme, ili o detaljima koje još nisi obradio/obradila.
- ▶ Ako pišeš priču, razmisli o tome šta čitaoci možda još detaljnije žele da saznaju. Napiši nešto o tome. („Tom je legao u krevet i zaspao“ → „Vi, pretpostavljam, želite da čujete kako izgleda Tomov krevet? I njegova soba? To ću vam rado ispričati: ...“.)
- ▶ Pročitaj poslednju rečenicu svog teksta. Dodaj rečenicu u kojoj ćeš pomenuti jednu reč iz te poslednje rečenice. („Tom je legao u krevet i zaspao“ → „Spavao je duboko neko vreme, a onda je skočio kao gromom pogođen, jer se setio...“.)

Problem 4

Ne mogu da smislim dobar kraj teksta

- ▶ Na kraju nefikcionalnog teksta obično je najbolje napisati kratak sažetak, zaključak („U mom tekstu najvažnije je sledeće: ...“.)
- ▶ Često je dobro na kraju teksta napisati svoje mišljenje. „U ovoj priči / Kod ove teme posebno mi se dopada ...“, „Po mom mišljenju, ...“.
- ▶ Možeš se na kraju teksta obratiti i čitaocima. „Nadam se da je bilo jasno šta sam želeo/želela da kažem.“ „A šta biste vi uradili?“

Problem 5

Upomoć, moj tekst je prekratak! (v. i gore, problem 3)

- ▶ Ako pišeš priču, izmisli neki dodatni lik (npr. bezobraznu mačku), koji se uvek iznova pojavljuje u priči.
- ▶ Proširi neke rečenice u tekstu ili dopiši rečenice. (Na primer: „Tada sam još bio sasvim mali/mala.“ → „Tada, pre pet godina, bio sam / bila sam još sasvim mali/mala. Imao/imala sam najviše šest godina i tek sam išao/išla u vrtić.“)
- ▶ Napiši opširniji kraj priče. Ako pišeš nefikcionalni tekst, napiši dobar sažetak, a ako pišeš priču, dopiši opširnije svoje mišljenje.

